

בסוף שדי רוטשילד (בקצה הדרומי) - עניין צנוע למדי, בדירה בקומה השלישית של בית מגורים. לעת עתה נמצא הטיפול בילדים בידיים נאמנות; אך באשר לשפה העברית - היא לא הייתה שגורה בפיה של כל בחורה, שסידור העבודה מצא לנכון לסדר לבית הילדים. קרה והמטפלת הקבועה, המנוסה וזוברת עברית רהוטה, חלתה או, לעתים קרובות יותר, הייתה זרושה כעובדת מקצועית בעטיפת ואריזת הזרים או, בגיזום בעונת הקיץ וקשה היה לפלוגה לוותר על ההכנסה, גם במחיר מחליפה שזיברה עם הילדים בידיש או בגרמנית.

כשבאתי לקבוץ "מחר" אספות הפלוגה כבר התנהלו בעברית והשפה הייתה שגורה, פחות או יותר, בפי רוב החברים (בהסתייגויות כמובן: היינץ לילינשטיין הודיע בחדר האוכל ש"היום לא מחלקים 'הספקה קטנה', משום שהיא לא באו"י" "מי לא בא, מי זאת היא?" שאלו במקהלה. "הזבון"). התקיימו שיעורים בעברית, בערבים ועל-ידי חברים בעלי השכלה רחבה בשטח זה. אך העייפות אחרי יום עבודה מפרך גברה על יכולת ההקשבה והאנשים נרדמו מעל המחברות. במשך השנתיים לא למדתי הרבה מעבר למה שהבאתי מחו"ל. הסוכנות היהודית קיימה כבר בימים ההם אולפנים ללימוד השפה העברית, אך ההשתתפות הייתה מותנית בתשלום, שאיש לא היה יכול להרשות לעצמו ולהתפנות מכל עבודה במשך שבועות - גם כן לא היה מעשי. משום מה מצבן של הנשים בשטח זה היה חמור יותר. עומס העבודה עליהן היה רב יותר - בפרט אם היו כבר אמהות לילדים ולא נותר להן כוח להתרכז בשיעורי עברית. כעבור שנים פגשתי מספר נשים משכבת המייסדים באשדות יעקב, חלקן בוגרות אוניברסיטה בחו"ל, שלא ידעו לכתוב עברית - בצעירותן פשוט לא התפנו ללמוד.

החברה - אותו גוף מיסטי, שהפילוסופים של המאה ה-18 ראו כמורכב מיחידים, שבהתלכדותם ל"חברה", מבטאים את רצון האלוהים. השלטון - נאמן של החברה ע"י כריתת חוזה איתה, בו נקבעים בפרוטרוט כל הזכויות וחובות של כל אחד מהחברים. החברה מייצגת את היחיד - אין היחיד יכול לכפות את רצונו על הכלל. החברה היא השומרת על גחלת התרבות והמסור. עמודי התווך של החברה הם גם שופטיה. חברה יוצרת חוס פנימי אך חברה יוצרת גם מתחים בתוכה. לנין ראה בחברה ביטוי פוליטי, התנועה הקיבוצית - ביטוי להגשמת הציונות הסוציאליסטית.

החברה מתבטאת באסיפת החברים, הרשות העליונה בקבוץ. האסיפה בוחרת את מוסדותיה ומאשרת את החלטות ההנהלה. הצבעות בקלפי הופכות את החברה לגוף אנונימי. לעתים מתחים פנימיים הם ביטוי לניגודי אינטרסים, שעלולים להכשיל ניהול עניינים תקין. אדישות החברים בענייני הציבור מרוקנת את אספת החברים מתוכנה והופכת אותה לפורמאלית, דבר שמוביל לניהול אדמיניסטרטיבי של גוף נבחר ומבטלת את הראשוניות שבהחלטה הבלתי אמצעית של החברה על ענייניה.

ההשקפות, על סמכויות אספת החברים הסוברנית, השתנו במשך הזמן. בקהילות המערב הפרוע אספת החברים החליטה ברוב קולות, אם לתלות את הפושע על העץ הסמוך לצריף המפגשים. חברי דגניה וכנרת סידרו את העבודה היומית בהצבעה באספת חברים. לעומת זאת שמעתי על ישוב שהחליט, כבר מזמן, לא לקיים אספות. מיותר לציין, שהמקום מבוסס כלכלית ואין כנראה תביעות רבות להנהלה.

בקבוץ "מחר" התקיימו אספות ונבחרו המזכירות וועדות. הקדנציה הייתה לכאורה שנה; לא תמיד החזיקו, חברי ועדה זו או אחרת או חברי המזכירות, מעמד והתפטר לפני הזמן. הבעיות מקורן לא אחת בניגוד אינטרסים בין נושאי התפקידים השונים. הגזבר הייתה, בלי ספק, הדמות הדומיננטית בהנהלה. הוא היה הקובע, הלכה למעשה, כל אשר התרחש בפלוגה, פשוט משום בידו נמצאו הפרוטות המעטות שאיפשרו את קיומנו. מנגד עמד מזכיר הפנים, הרשות הפוסקת בכל הבעיות שנגעו לחיי יום-יום של החברים. אך בכל מקרה השורה התחתונה הייתה כסף - ומול קיר המציאות העגומה של מצבנו הכלכלי התנפצו לא פעם הרעיונות היפים על החברה החדשה, המתוקנת. לכן פעילות הוועדות הייתה מוגבלת והצטמצמה לסידור העניינים הדחופים ובלתי אמצעים. הרי טרם הייתה קיימת תוכנית משקית, שבמסגרתה היה אפשר לבנות תקציב לפעולה השוטפת. ועדת השיכון יכלה רק לתמרן עם מספר החדרים ואוהלים שהיו בנמצא: בקשות לקבלת חדר/אהל זוגי נדונו ככובד ראש בדומה לתור לניתוחי לב היום בקופת החולים. הוא הדין בוועדת ההלבשה וההנעלה. הרבה צרות היו לוועדת הבריאות, כשהיה עליה להתמודד